

/394/

čet údajov zo života nižších šľachticov, v tomto prípade je osoba Jána Roha takpovediac prehliadanou výnimkou. Záležitosti, ktorými si Ján počas svojho života prechádzal, nám zároveň odzrkadľujú život nižších šľachticov v období vlády Anjouovcov, vďaka čomu môžeme nazrieť do doby, v ktorej žili a zároveň vykonať povrchovú sondáž do fungovania stoličných orgánov pri riešení právnych potrieb nižšej uhorskej nobility.

Väčšina prameňov zmieňujúca Jána Roha z Dulova sa týka vlastníckych záležitostí, aké sa v Uhorskom kráľovstve vyskytovali pomerne často. Každý šľachtic totiž považoval svoj majetok za to najdôležitejšie, pričom bol povinný ho chrániť za akúkoľvek cenu. Zriedkavým nebolo ani použitie násilia, čo sa v niektorých prípadoch dokonca i očakávalo, najmä v prípade obrany majetku pred útočníkmi.¹ Rozdielne sa však postupovalo pri spore o určitú majetkovú čiastku, v prípade, že jedna rodina zabrala druhej rodine majetok, to väčšinou vyvrcholilo sťažnosťou pred vyššími súdnymi orgánmi,² čím sa stanovil presný postup na vyriešenie celej situácie,³ ako to bolo viackrát aj v prípade Jána Roha.

Pôvod rodiny Dulovských

Na to, aby sme pochopili okolnosti, v ktorých sa Ján Roh z Dulova nachádzal, sa musíme vrátiť do polovice 13. storočia, do časov, keď v Uhorsku vládol rod Arpádovcov. Majetok Dulov sa dostal do rúk rodiny Dulovských v roku 1259 prostredníctvom donácie kráľa Bela IV. Dvaja jobagióni trenčianskeho hradu, Přemysl a Nosk sa vo vojsku trenčianskeho župana Bohumíra zúčastnili na obrane Trenčianskeho hradu a uhorského pohraničia proti mongolskému útoku. Plienenie mongolskej hordy prežili a o niekoľko rokov neskôr sa zúčastnili aj výpravy vedenej mimo hraníc kráľovstva. Pod velením Rastislava Michaloviča⁴ bojovali na Morave v období vojen o babenberské dedičstvo. Nosk na výprave zomrel a do Uhorska sa vrátil len jeden z bratov, a to Přemysl.⁵ Všetky tieto zásluhy a strata príbuzného boli podnetom k vydaniu už zmienenej donačnej listiny. Kráľ nariadil, aby bol Přemyslovi a jeho synovcom, Sadokovi a Blažejovi, synom po nebohom Noskovi, udelený uprázdnený majetok Dulov v Trenčianskej stolici. Okrem toho boli povýšení medzi kráľovských servientov.⁶ Krátko potom, čo bol Přemysl vovedený do užívania majetku v Dulove sa rozhodol predstúpiť pred kráľa opäť. Tentokrát od kráľa požadoval, aby jeho majetkový podiel bol po Přemyslovej smrti prevedený na jeho bratov. Iní bratia okrem Noska sa v listine nespomínajú, preto išlo s veľkou pravdepodobnosťou o Přemyslových synovcov Sadoka a Blažeja. Dôvodom tohto konania mal byť fakt, že Přemysl vedel, že nebude mať priameho legitímneho potomka, ktorý by jeho majetky zdedil.⁷ V tomto období sa do-

¹ TRINGLI, István. A királyi birtok védelme az Anjou-korban. A királyi jószág. In Századok, 2021, roč. 155, č. 6, s. 1212.

² Ako máme možnosť sledovať ďalej, aj pri majetkových sporoch, a nielen tých, dochádzalo k násilnostiam a dokonca aj k usmrteniu, čo bolo takisto predmetom súdnych sporov uhorskej šľachty.

³ Častým boli spory o hranice majetku, ako to môžeme sledovať aj pri iných rodoch nižšej a strednej uhorskej šľachty. Podobne pozri aj: MAREK, Miloš (ed.). Fontes rerum Slovacarum II. Archivum Familiae Motešický. Trnava 2010, s. 26.

⁴ Pre viac informácií o tejto výprave pozri aj: HORIČKA, Martin. Rastislav Černigovský (1225 – 1263) a jeho úloha v uhorských dejinách. In Historický zborník, Martin 2020, roč. 30, č. 1.

⁵ MARSINA, Richard (ed.). Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II. (ďalej len CDSI II.) Bratislava, 1987, s. 444-445, č. 638.

⁶ MAREK, Miloš. Cudzie etniká na stredovekom Slovensku. Martin 2005, s. 389.

⁷ MARSINA, CDSI, s. 444-445, č. 638.

stávame k začiatkom sporu dvoch rodín, a to Horoveckých a Dulovských, ktorý pretrvával medzi rodmi aj v neskoršom období.⁸ Práve táto skutočnosť veľmi výrazne vplývala aj na pôsobenie Jána Roha z Dulova o niekoľko desiatok rokov neskôr, ktorý sa záležitosťami a spormi s rodinou Horoveckých dostával veľmi často do kontaktu.

Neskoršie vydané listiny nám dokladujú vypuknutie niekoľkých konfliktov medzi rodinou Dulovských a Horoveckých. Jeden zo sporov sa týkal podielu na majetku v Dulove, ten mala rodina Dulovských, reprezentovaných Sadokom a Blažejom, zabrať práve rodina Horoveckých,⁹ a to ešte v čase, keď bol trenčianskym županom Báš. Celý spor riešený trenčianskym županom Herandom a podžupanmi Kumurzánom a Tomášom dal napokon za pravdu rodine Dulovských.¹⁰ Za pozornosť stojí zmienka o županovi Bášovi. Ako trenčianskeho župana ho evidujeme len v roku 1251, následne, keď kráľ Belo IV. v roku 1259 udelil svoju donáciu na majetok v Dulove, tak sa ako trenčiansky župan spomína už župan Benedikt. Ide o zaujímavú situáciu, keďže sa v listine kráľa Bela uvádza, že Dulov bol v danom čase opusteným majetkom, čoho dôvodom mohol byť mongolský vpád do Uhorska.

K poznaniu problematiky nám môže byť nápomocná metácia listiny z roku 1259, ktorá uvádza, že prvý hraničný bod Dulova začína pri rieke Váh. Odtiaľ hranica smeruje vyššie od Přemyslovca až k Přemyslovmu mlynu, následne prechádza cez pole a Važecký potok k miestu známom ako Nedelka. Odtiaľ pokračuje priamo cez pole a ďalej sa rozdeľuje na dve hranice ku krajine Zábreh, ktorú vlastní hradčania. Z tohto bodu vedie k akémusi suchému valu, kde sa nachádzajú dva stromy, lipa a jablň, slúžiace ako hranica. Následne sa dostávame k vysokému vrchu a ďalej k dvom hraničným bodom k miestu, kde znovu susedí s hradčanmi zo Zábrehu. Odtiaľ smeruje cez kopec k hraniciam obce Tuchyňa, a to až po Lednicu, ďalej ide k štyrom hraničným bodom na rohu krajiny, tie sa delia medzi hosti z Mikušoviec a komesa Mareka z Lednice. Tak potom zostupuje cez jeden vrch k potoku Kvašov „Suchyca“,¹¹ kde sa medzi cestou a potokom nachádzajú dva hraničné body tohto územia, odkiaľ ide naspäť k rieke Váh.¹²

Uvedená metácia nám odhaľuje majetky Přemysla, ktorý sa však už v listine inak nespomína, nachádzame tu akýsi Přemyslov mlyn a zaujímavá je aj lokalita Přemyslovka, nápadne si blízka Přemyslovmu menu. Preto môžeme predpokladať, že práve tu vlastnil svoje prvé majetky Přemysl a jeho rodina hradných jobagiónov. Presné identifikovanie polohy Přemyslovky, je dnes už len veľmi obtiažné.¹³ Môžeme sa však nazdávať, že niektoré majetky v okolí Dulova mohli mať Přemysl a Nosk, ako jobagióni Trenčianskeho hradu, v prepožičanej držbe ešte pred vydaním donácie¹⁴ kráľa Bela IV., hoci sa vyslovene zmieňuje, že

⁸ RÁBIK, Vladimír. Majetkovoprávny a sídliskový vývoj na Lednickom panstve v stredoveku. In *Studia historica Tyrnaviensia IX-X*. Trnava; Kraków 2010, s. 64.

⁹ Menovite Pavol a Herk z Horoviec.

¹⁰ RADVANSZKY, Béla – ZÁVODSZKY, Levente (eds.). *A Héderváry-család oklevéltára*. Első kötet. Budapest, 1909, s. 3, č. 5. Župan Herand požadoval, aby boli predvolaní dvanásť hradní jobagióni a poskytlí svoje svedectvo pre vyriešenie sporu. Herk a Pavol však zabraňovali hradným jobagiónom svedčiť, čo bolo veľmi podozrivé, až sa to stalo dôvodom ich prehry pred súdom.

¹¹ Dnes známy ako potok Kvašov, inak spomínaný aj ako Suchlica.

¹² Magyar nemzeti levéltár, Diplomatikai levéltár (ďalej len MNL DL) MNL DL 71 835. MARSINA, CDSL, s. 445, č. 638.

¹³ Okrem toho sa v listine nachádza ešte jedna ťažko lokalizovateľná obec Nedelka („Nedelychtelky“), dnes sa Nedelka považuje za Novú Ves, ktorá je súčasťou obce Dulov.

¹⁴ Musíme však pripomenúť, že rodina napriek tomu s vysokou pravdepodobnosťou nepatrila medzi domáce uhorské rody. Ako uvádza Miloš Marek, pôvod rodiny môžeme na základe antroponým hľadať v Českom

majetok bol v tom čase uprázdnený.¹⁵ Vysvetľovalo by to zároveň aj začiatok sporu medzi Horoveckými a Dulovskými za úradovania župana Báša, keď sa bližšie nešpecifikovali hranice medzi Horovcami a Dulovom. Ďalší spor, ktorý prepukol medzi rodinou Dulovských a Horoveckých, sa týkal vraždy, tú mal spáchať Blažej, syn Noska. Čo sa konkrétne stalo nevieme, len to, že Blažej mal neúmyselne usmrtiť svojho suseda Vavrince, za čo bol potrestaný zaplatením finančnej pokuty pre pozostalých a taktiež zaplatením za spornú časť územia.¹⁶ Je zrejmé, že dôvodom Vavrincovho usmrtenia mohla byť roztržka o konkrétnu časť územia, nachádzajúcu sa medzi Dulovom a Horovcami.¹⁷ V roku 1272 už bola časťka za usmrtenie a vyplatenie pozemku pri potoku Kvašov splatená.¹⁸ Listiny o rodine Dulovských následne na mnohé desaťročia miznú, za zmienku stojí azda potvrdenie listiny trenčianskych podžupanov Tomáša a Kumurzána z roku 1297 Nitrianskou kapitulou, keďže medzi žiadateľmi o konfirmovanie sa uvádzajú ešte stále Noskovi synovia kňaz Sadok a jeho brat Blažej.¹⁹

Pôsobenie Jána Roha v sporoch o majetkový podiel v Dulove

K pôvodu Jána Roha môžeme teda uviesť, že vyšiel z prostredia hradných jobagiónov, jeho otcom bol istý Kozma,²⁰ no jeho rodinný vzťah k Přemyslovi a Noskovi,²¹ či Noskovým synom Sadokovi a Blažejovi sa nikde neuvádza. Určenie Jánovho pôsobenia komplikuje aj

kráľovstve. MAREK, Cudzie etniká, s. 389.

¹⁵ Počas obdobia patrimoniálneho kráľovstva mali nižší šľachtici svoje majetky len v prepožičanej držbe, to znamená, že formálne patrili stále kráľovi. Hradní jobagióni vlastnili počas patrimoniálneho kráľovstva menšie majetkové celky, taktiež na základe prepožičaného vlastníctva. MARSINA, Richard et al. Dejiny Slovenska I. Bratislava 1986, s. 170. Neskôr od začiatku 13. storočia boli povyšovaní do vyššieho spoločenského stavu napr. „servientes regis“ teda kráľovskí servienti. KOTRHA, Miroslav. Majetkové záležitosti jobagiónov Trenčianskeho hradu. In *Studia historica Tyrnaviensia Iuvenilia II*. Trnava 2023, s. 10. Po rozpade kráľovského patrimonía, im boli prepožičané majetky, na základe kráľovských donácií, odovzdávané do vlastnej držby. ZSOLDOS, Attila. Iobagio castri possessionem habens. In Szazadok, 1992, roč. 124, č. 2, s. 254-256. Pre nedostatok prameňov sú konkrétne majetkové vzťahy hradných jobagiónov dnes známe už len útržkovito. Počiatky rodu a jeho majetkovú doménu v Dulove, z ktorého pochádzal aj Ján Roh, tak sledujeme až od polovice 13. storočia.

¹⁶ Pri spore sa na poškodenej strane Horoveckých uvádza domanižský kňaz Godislav a Vavrincovi synovia Herk, Peter a Heym. Zaplatením vyrubenej čiasťky sa mala rodina Horoveckých vzdať nárokov na zmiernený majetok, hoci tvrdili, že disponujú listinou kráľa Bela, potvrdzujúcou ich nároky. Tá, ak taká bola, mala po vyplatení sumy stratiť právnu silu.

¹⁷ Územie, o ktoré sa rodiny sporili, sa nachádzalo v blízkosti potoka Kvašov („riuulum Zuhvice“), strana rodiny Horoveckých tvrdila, že im územie patrí na základe donácie od kráľa. Blažej ich tvrdenia odmietal a tvrdil, že tento pozemok vlastnila ich rodina už dlhé roky predtým. Je zrejmé, že rodina Horoveckých sa dostala do vlastníctva Horoviec v podobnom čase ako Přemysl, Blažej a Sadok. Na základe ich mien môžeme ich pôvod hľadať medzi hosťami z nemeckých krajín. IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHÉLY, Dezső (eds.). *Codex diplomaticus patrius VII.* (Hazai okmánytár), Budapešť 1880, s. 110-112, č. 81. O záležitosti zabitia Vavrince vydal listinu dvorský župan Štefan, listinu však Sadok a Blažej stratili ešte niekedy v roku 1272. IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHÉLY, Dezső (eds.). *Codex diplomaticus patrius VI.* (Hazai okmánytár), Budapešť 1876, s. 187, č. 133.

¹⁸ IPOLYI – NAGY – VÉGHÉLY, *Codex diplomaticus patrius VI.*, s. 187, č. 133.

¹⁹ MNL DL 72 504.

²⁰ „.....Iohannem, dictum Roh et Georgium, filios Cosme de Dulou....“ MNL DL 72 823.

²¹ Rodina tak bola značne rozvetvená. Neskoršie listiny nám odhaľujú Noskovho vnuka Pavla a pravnuka Štefana. Situáciu okolo pôvodu Jána Roha, syna Kozmu, komplikuje fakt, že sa viac ako polstoročie neobjavujú žiadne doklady o majetkových pomeroch v Dulove. Přemysl, ktorý sa z listín po vydaní donácie od kráľa Bela IV. vytratil, pravdepodobne krátko na to, niekedy začiatkom 60-tych rokov 13. storočia, buď umiera

listina, v ktorej sa v jeho predikáte uvádza lokalita *Gyankfalva, teda Hrišovce na Spiši,²² pričom to, že ide stále o toho istého Jána vieme len na základe uvedenia jeho prezývky Roh a vlastníctva majetkového podielu v Dulove. Z listín vieme, že mal brata Juraja a jeho manželkou bola Izolda („Isalt“), s ktorou mal minimálne sedem detí, poznáme mená štyroch chlapcov Ondreja, Michala, Mikuláša a Petra a troch dievčat Kláry, Goldy a Heleny.²³ Matkou jeho manželky Izoldy bola Ela z Hrišoviec.²⁴ Teda v prípade, že sa Ján Roh uvádza z predikátom z Hrišoviec, musíme rátať s tým, že sa tak uvádza na základe istých podielov, ktoré z majetku dostal²⁵ vďaka svojej manželke Izolde.

Osoba Jána Roha z Dulova sa do problematiky majetkových nezrovnalostí medzi rodinou Dulovských a Horoveckých o územie pri potoku Kvašov, dostáva v roku 1348. Ján spolu so svojim bratom Jurajom obvinili pred kráľom svojich susedov, rodinu Horoveckých, že neoprávnene zadržávajú ich majetok v Dulove. Kráľ preto nariadil Nitrianskej kapitule, aby vyslala svojho človeka pre zistenie pravdy ohľadom vlastníckych skutočností v problematickej lokalite. Jedným z účastníkov predvolania bol Ján zvaný Poliak, sluha vršateckého kastelána Lukáša. Ten proti štatúcii a prinavráteniu spornej časti majetku protestoval, no zároveň odmietal, aby bol pred kráľovho človeka predvolaný kastelán Lukáš. K záležitosti sa vyjadrili aj Filip a Jakub, synovia Petra zvaného Tor a ich príbuzný Štefan. Tvrdili, že pred mnohými rokmi prepustili istú časť na tomto majetku Jánovi a Jurajovi, pričom majú byť rodiny Horoveckých a Dulovských príbuznými. Po týchto tvrdeniach sa vykonala štatúcia Jána Roha a Juraja, synov Kozmu. Na to však vzišli námietky, od Filipa, Jakuba a Štefana, tie sa tak mali ďalej pojednávať pred kráľom. Dokonca prišli s novými zisteniami, ktoré poukazovali na to, že sporná čiastka územia sa nazýva Malé Horovce²⁶ a Horoveckí tu majú dokonca postavené svoje obydlia, a teda toto územie už nespadá do príslušenstva na majetku v Dulove, preto naň Juraj a Ján Roh nemajú právo.²⁷

Ján Roh pravdepodobne potreboval všetky dostupné prostriedky, aby si svoje majetkové práva obhájil, práve vtedy sa do sledu udalostí pridáva istý Zdislav, syn Paula, ktorý mal údajne mať vo svojej držbe akúsi listinu kráľa Bela, týkajúcej sa vlastníctva v Dulove.²⁸

alebo jeho zdravotný stav mu už neumožňoval zúčastniť sa sporov o čiastku v Dulove. Přemysl tak zomrel bez mužského potomka.

²² „.....contra Iohannem dictum Roh de Gyankfalua....“ MNL DL 72 831. Dnes Hrišovce nachádzajúce sa v Spišskej stolici. Obec bola v danom období súčasťou saskkej provincie. FEKETE NAGY, Antal. Szepesség teruleti és társadalmi kialakulása. Budapešť 1934, s. 124.

²³ MNL DL 72 831.

²⁴ „.....domina Helle, matris prefate domine Isald....“ MNL DL 72 863.

²⁵ V rámci dedenia majetkových celkov dostávali dcéry šľachticov pri sobáši štvrtinu otcovského majetku, išlo o tzv. quarta filialis. Väčšinou sa hodnota štvrtiny majetku vyplácala v peniazoch. Pre vyplatenie sa však nepoužívala reálna hodnota štvrtiny majetku, ale právne určená a vopred stanovená suma, ktorá vo všeobecnosti túto štvrtinu predstavovala. Vo výnimočných prípadoch ako bol napr. sobáš urodzenej dámy s mužom neurodzeného stavu, dostávala dcéra reálny majetok. Ženy dostávali pri uzatváraní manželstva veno, to v prípade úmrtia manžela bolo vdove vyplatené taktiež v peniazoch a nie majetkom, len v prípade dohody a súhlasu všetkých potomkov a vlastníkov sa mohlo stať inak. FÜGEDI, Erik. Kinship and Privilege. The social system of medieval Hungarian nobility as defined in customary law. In BAK, M. János (ed.). Nobilities in Central and Eastern Europe: Kinship, Property and Privilege. In Medium Aevum Quotidianum Gesellschaf. Budapest 1994, č. 29, s. 68-71.

²⁶ „Kys Gor“.

²⁷ MNL DL 72 821.

²⁸ Naznačuje to zároveň ich možnú rodinnú príbuznosť. Pravdepodobne totiž išlo o listinu kráľa Bela IV., ktorou rodina Dulovských dostala majetok v Dulove do užívania. Vysvetlilo by to zároveň aj prečo si rodina

Kvôli Jánovým potrebám sa nariadilo, že má Zdislav priniesť Belove privilégium, aby si ho mohol Ján, kvôli svojim dôvodom, preskúmať, pričom by sa odovzdalo a použilo pred súdom. Napriek tomu, že sa Zdislav zaviazal, že privilégium prinesie, v stanovený deň neprišiel a nikoho za seba ani len neposlal, hoci Ján čakal na Zdislava celý deň.²⁹ Či sa Jánovi napokon podarilo listinu vymôcť nevieme,³⁰ no spor s rodinou Horoveckých sa v roku 1349 dostal pred komesa Pavla,³¹ dvorského sudcu kráľa Ľudovíta I. Veľkého, ten však nariadil prešetrenie sporu odročiť na oktávu svätého Juraja.³² Informácie o prešetrovaní nárokov na územie pri Kvašovskom potoku sa nám na dlhší čas vytrácajú a to až do roku 1366.³³

Spory s rodinou Horoveckých mali aj ďalší členovia rodiny Dulovských, Štefan, syn Pavla a Noskov pravnuke, sa dostal do konfliktu s Filipom Horoveckým. Z vraždy Filipa žaloval Štefana Filipov brat Jakub. Na súdnej stolici pri Topoľčanoch sa mal vykonať pred palatínom Mikulášom súboj. V stanovený deň si každá strana vyberala svojho bojovníka, ktorý by ich v súboji zastúpil. Jakub tak urobil, no Štefan si žiadneho bojovníka nevybral a dokonca sa na súd ani len nedostavil. Štefan sa tak preukázal ako vinník a boli mu zhabané jeho podiely v Dulove, ktoré pripadli do rúk Mikuláša, palatín ich však odovzdal ďalej do rúk trenčianskemu podžupanovi a kastelánovi Michalovi. Na vykúpenie majetku sa stanovila suma v hodnote 15 zlatých, výkupné právo najviac prináležalo komesovi Jakubovi, synovi Matúša z Hrežďoviec.³⁴ S týmto stavom však museli súhlasiť všetci okolití vlastníci pozemkov. Pri konaní bol prítomný opäť aj Ján Roh, ktorý mal v tejto záležitosti hlavné slovo. Ján s daným stavom súhlasil, a tak sa záležitosť uzavrela.³⁵

Po tom, čo sa rodina Hrežďovských dostala k podielu na majetku v Dulove, sa v roku 1351 Ján Roh spolu s bratom Jurajom dohodli s Jakubom a Matúšom z Hrežďoviec o vymedzení podielov v Dulove rovným dielom. Kým Juraj a Matúš dostali severnú časť majetku, Jurajovi a Jánovi Rohovi pripadla južná časť podielu. Podiel na úžitkoch mal zabezpečený aj Jakub, syn Petra z Horoviec, na základe listiny palatína Mikuláša za smrť svojho brata Filipa.³⁶ Jakub však so svojim podielom nebol spokojný. V roku 1353 sa postavil proti snahe Jána Roha o zálohovanie svojej čiastky v Dulove s tým, že by mal najskôr vyriešiť jeho problémy, keďže desať popluzí, ktoré mu udelili za smrť brata, boli podľa jeho slov plné krovín, popritom mal dostať ornú pôdu. Ján ale ako dôkaz, že do držby Jakubovi odovzdal ornú pôdu, mal prichystanú listinu.³⁷ Keď sa mal Jakub dostaviť na vyšetrovanie, tak neprišiel, za čo mu bola vyrubená pokuta v hodnote šiestich hrivien.³⁸

za celé obdobie súdenia sa o majetok v Dulove nebránila svoje práva listinou kráľa, ale listinami trenčianskych dvorských županov Tomášom a Kumurzánom, vydanými o pár rokov neskôr.

²⁹ MNL DL 72 822.

³⁰ Je pravdepodobné, že áno, lebo neskoršia listina z roku 1366 nám už spomína, že Ján Roh mal disponovať vyhotoveným prepisom privilégia kráľa Bela IV. MNL DL 72 833.

³¹ Staršia listina komesa Pavla sa nezachovala. „iuxta continenciam priorum litterarum nostrarum modum iudicii nostri experimencium in octavis festi Epiphaniarum Domini...“ MNL DL 72 823.

³² MNL DL 72 823.

³³ MNL DL 72 834.

³⁴ Iná listina hovorí o tom, že Jakub z Hrežďoviec bol Štefanovým bratrancom. Totiž jeho teta Maaga sa vydala do rodiny Hrežďovských. MNL DL 72 824.

³⁵ MNL DL 72 825.

³⁶ MNL DL 72 826.

³⁷ Jakub sa napokon v roku 1354 Štefanovho podielu v rozsahu tretiny majetku vzdal v prospech Mateja, syna Mateja z Hrežďoviec, za jedného koňa a jednu hrivnu. Ján Roh bol spolu s Dončom z Dežeríc a Tomášom z Marača jedným z agitátorov odpredania podielu. MNL DL 72 828.

³⁸ MNL DL 72 826.

Aktivita Jána Roha neustali ani v nasledujúcom období, keď sa zas a znovu snažil o zálohovanie podielu v Dulove, no v roku 1363 mu v tom bránil Jakub, syn Mateja z Dulova.³⁹ Ján sa opätovne pokúšal zálohovať svoju podielovú časť aj v roku 1366, ani v tomto prípade sa mu to nedarilo, keďže sa na súdnej stolici v Nitre vyslovili proti jeho synovia Mikuláš a Peter, rovnako mu oponovala aj manželka Izolda a dcéry Klára, Golda a Helena. Ján chcel predať, či zálohovať časť majetku Jánovi, synovi Michala z Kameničian, čo jeho príbuzní odmietali, tvrdiac, že im tak Jánove konanie uškodí⁴⁰ a oni sami prídu o mnohé úžitky z podielu v Dulove.⁴¹ Ďalší pokus o zálohovanie ich podielu na majetku v Dulove prišiel až v roku 1376, keď sa proti týmto krokom opäť postavili synovia Jána Roha Michal, Mikuláš a Peter.⁴²

Ján z Kameničian mal dokonca disponovať niekoľkými listinami Jána Roha, ktoré si u neho chcel uschovať. Ján z Kameničian ich prijal v akejsi škatule, no ako tvrdil, nevedel koľko ich bolo. Ján Roh sa ich však pre svoje ďalšie záujmy⁴³ pokúšal získať naspäť, počas zasadania súdnej stolice v Nitre predstúpil pred palatína Mikuláša Konta a požadoval ich prinavrátenie. Pred palatínom uviedol celkovo dvanásť listín, a to jedno privilégium kráľa Bela, privilégium Spišskej kapituly, tri listiny dvorského sudcu Pavla, jednu listinu konventu kláštora svätej Panny Márie v Turci, jednu listinu Nitrianskej kapituly, dve listiny trenčianskeho podžupana magistra Paula, jednu odročovaciu listinu Spišskej kapituly, jednu listinu podžupana a ešte jednu odročovaciu listinu.⁴⁴ Ján z Kameničian chcel listiny Jánovi vrátiť, no ako uviedol, nepoznal ich počet a keď ich Jánovi Rohovi vracal, tak mal iba sedem listín. Z týchto siedmich listín chcel Ján Roh prevziať len dve listiny, čo sa však nepáčilo Jánovi z Kameničian a povedal, že mu nevydá ani požadované dve listiny, pokiaľ ich neprijme spolu so zvyšnými piatimi.⁴⁵

Súdenie sa o majetok neopúšťali Ján Roha ani v ďalšom období, v roku 1366 predstúpil pred palatína Mikuláša Konta Mikuláš, syn Jakuba z Hanisky, ktorý sa sťažoval, že mu Ján Roh nelegitímne obsadil majetkový podiel v Dulove.⁴⁶ Ján sa bránil tvrdeniami, že žiaden Mikulášov majetok neobsadil, Mikuláš by ho údajne mohol získať, ak by vedel preukázať svoje nároky. Palatín Mikuláš Kont preto nariadil Turčianskemu konventu, aby záležitosť prešetrila. Klasickým spôsobom tak požadoval od konventu hodnoverného človeka, ktorý by sa zhostil úlohy vypočúvania svedkov sporu a zozbieraním všetkých skutočností o vlastníckych pomeroch na majetku.⁴⁷ Konvent tak urobil, úloha hodnoverného človeka bola zverená bratovi Ondrejovi, kňazovi z Turčianskeho konventu, ktorý spolu s Ladislavom,

³⁹ Rodina Hreždovských začala neskôr taktiež používať predikát z Dulova. MNL DL 72 829.

⁴⁰ Ján Roh tak mohol urobiť, no iba ak by konal za účelom zisku finančných prostriedkov pre splatenie svojich záväzkov. FÜGEDl, Kinship and Privilege, s. 71.

⁴¹ MNL DL 72 831.

⁴² MNL DL 72 852.

⁴³ Pravdepodobne pre snahu o uskutočnenie zálohovania svojho podielu v Dulove.

⁴⁴ "...duodecim litteras, videlicet transcriptum privilegii domini Bele regis, capituli Scepusiensis, privilegium eiusdem capituli, super predicta possessione sua Dulou confectum, tres litteras condam comitis Pauli, iudicis curie regie, unam conventus de Turuch super statucione eiusdem possessionis Dulou confectas et capituli Nitriensis recaptivatorias, duas vero magistri Pauli vicecomitis Trinchyniensis et iudicem nobilium eiusdem comitatus iudiciales contra Iacobum, filium Petri dicti Tar loquentes, unam prohibitoriam capituli Scepusiensis contra Mathyam et Iacobum, filios Mathie de Egresd, unam comitis parochialis super adiudicacione predictae possessionis Dulou et aliam prohibitoriam..." MNL DL 72 833.

⁴⁵ MNL DL 72 832.

⁴⁶ MNL DL 72 830.

⁴⁷ MNL DL 72 830.

synom Mikuláša zo Spišského Hrhova, zistili, že nikto z predvolaných susedov⁴⁸ nenamietal proti nárokom Mikuláša, syna Jakuba z Hanisky, teda okrem spomínaného Jána Roha, ktorý nechcel pripustiť, aby bol Mikuláš štatúovaný do vlastníctva tohto podielu, takisto odmietal všetky tvrdenia obviňujúce jeho osobu z neoprávneného zabratia spornej majetkovej čiastky, ktorá sa nachádzala na severnej⁴⁹ časti⁵⁰ na majetku v Dulove.⁵¹ O následnom vývoji nás informuje iná listina, datovaná do roku 1367, keď sa o spomínanú majetkovú čiastku započal nový spor. Ján Roh a Mikuláš, syn Jakuba sú v danej písomnosti uvedení ako spoluvlastníci majetkového podielu v Dulove, pričom predikát Mikulášovho otca je uvedený ako Dulov a nie Haniska, ako tomu bolo v listine z roku 1366. Medzi sporiacimi stranami muselo dôjsť k čiastočnému vysporiadaniu sa. O ukončení sporu listinu neevidujeme, no neskorší vývoj svedčí o tom, že k rozsúdeniu, či k pokonaniu napokon prišlo vo forme uznania vlastníckych práv Mikuláša v Dulove, i keď len ako spoluvlastníka s Jánom Rohom.⁵²

Protistrany sa však ocitli na spoločnej strane, keď sa opäť rozhoreli nevrlé vzťahy s rodinou Horoveckých. Mikuláš a Ján Roh sa tak spoločne ponosovali pred palatínom Ladislavom Opolským, že ich majetkovú čiastku, ktorú mali obaja v spoluvlastníctve, obsadili Tomáš, syn Maračka, Ondrej a Pavol, synovia Petra z Horoviec a Ján, syn Michala. Palatín Ladislav nechal prešetriť onú sťažnosť svojim splnomocnencom Michalom z Hyndu⁵³ a Nitrianskou kapitulou, tá pre túto záležitosť vyslala kňaza Jána. Po svojom návrate však palatínovi uviedli, že so štatúciou majetku rodina Horoveckých nesúhlasí, lebo táto čiastka okolo potoka Kvašov je predmetom sporov medzi rodinami Horoveckých a Dulovských. Preto boli sporné strany predvolané na prešetrovanie tohto sporu.⁵⁴ Znovu sa tak objavujú zmienky o pretrvávajúcom spore medzi majiteľmi Dulova a rodinou Horoveckých, ktorý pretrváva od polovice 13. storočia. V tejto listine z roku 1368 sa menovite uvádzajú Tomáš, Štefan, Ondrej a Pavol, ktorí boli zároveň predvolaní, aby predložili všetky svoje písomnosti, ktoré by oprávňovali ich držbu na majetkovej čiastke v Dulove.⁵⁵ Spor však ďalej pokračoval, keď palatín Ladislav nechal záležitosť prešetriť Zoborským kláštorom, ten sa po vyslaní brata Petra v prítomnosti Filipa z Klobušíc vyjadril, že Peter zvaný Zeuke, Pešk, syn Martina a Peťuš zo Zenkefalvy*⁵⁶ namietali proti štatúcii Jána Roha

⁴⁸ V prípade majetkových sporov bolo zvykom, aby boli k záležitosti predvolaní aj ostatní susedia sporných strán. Tí sa k danej záležitosti mali vyjadriť nie len pre vyriešenie spornej záležitosti, ale i pre svoje vlastné záujmy, aby nedošlo k ich poškodeniu. Zároveň však zmeny na majetkoch nemohli byť vykonané bez ich súhlasu. FÜGEDI, Kinship and Privilege, s. 69.

⁴⁹ Porovnaj s listinou MNL DL 72 826.

⁵⁰ Brat Ondrej a Mikuláš, syn Ladislava, boli poverení aj zistením rozlohy majetkovej čiastky, o ktorú sa viedol spor. Ak by bol nejaký problém s výmerom, mali sa o rozlohe poradiť s ďalšími ctenými mužmi. MNL DL 72 830. Rozloha majetkovej čiastky bola vymeraná na jedno poplužie („ad culturam unius aratri regali mesure“) a dvadsaťpäť jutár. MNL DL 72 834 „iugerum“ jednotka pozemkovej miery, ktorú zorie oráč za jeden deň. MAREK, Miloš. Slovník stredovekej a novovekej latinčiny na Slovensku. Trnava, 2020, s. 680.

⁵¹ MNL DL 72 834.

⁵² MNL DL 72 835.

⁵³ Z Malých Chyndíc.

⁵⁴ MNL DL 72 835. Palatín pri tom riešil ešte ďalší spor Jána Roha a Mikuláša, syna Jakuba, ktorý nechal odročiť na 13. januára 1368. Odročovacou listinou sa však nedozvedáme o rodine Horoveckých, ale o Jánovi, Štefanovi, Michalovi, Benediktovi a Tomášovi kňazovi, synom Ondreja z Trstia (dnes časť obce Dolný Lieskov). MNL DL 72 836.

⁵⁵ MNL DL 72 837.

⁵⁶ Dnes nie je samostatnou obcou, lokalita je situovaná medzi Podvažie a Savčinu, ktoré spadajú pod obec Pruské.

a Mikuláša, syna Jakuba. Údajne bol sporný majetok v ich držbe na základe služobného vzťahu voči Trenčianskemu hradu, preto nechali splnomocnenci palatína a Zoborskej kapituly predvolať pred súd sporiace sa stránky.⁵⁷ Na chrbte listiny sa však nachádza poznámka, ktorá hovorí o tom, že sa Pešk a Peťuš nedostavili pred palatína. Jediný, kto sa dostavil, aby protirečil bol Peter, no o výsledku nič nevieme.⁵⁸

Zoborský kláštor bol však opätovne žiadaný, aby riešil spor vypočutím všetkých svedkov na majetku v Dulove. Preto poslali tentokrát už druhého brata Martina v spoločnosti palatínovho človeka Močka z Klobušíc. Spor sa ani v tomto prípade nepodarilo vyriešiť, brat Martin a Močk z Klobušíc preto rozhodli, že záležitosť bude nutné predstúpiť priamo pred palatína.⁵⁹ Problematika ohľadom sporu pri Kvašovskom potoku sa už ďalej neuvádza, azda môžeme spomenúť iné zmienky spomínajúcu držbu tohto pozemku. Z roku 1382 máme zachovanú listinu ohľadom zálohovania majetku pri potoku Kvašov, ktorú mal v držbe Peter, syn Jakuba z Dulova.⁶⁰

Ján Roh sa následne z listín na niekoľko rokov vytráca, ďalší prameň, ktorý spomína jeho aktivity sa objavuje až v roku 1375. Išlo o listinu palatína Mikuláša z Gorjan staršieho, ktorý nariadil Nitrianskej kapitule, aby predvolala Jána Roha a jeho synov ohľadom dohodnutého predaja majetkovej čiastky v Dulove. Ján z Kameničian predložil na súdnej stolici pred palatínom dve listiny, jednu vydanú od palatína Imricha Bebeka a druhú od Nitrianskej kapituly o nedostavení sa na pojednávanie. Ján Roh a jeho synovia Ondrej a Mikuláš sa uzniesli pred palatínom Imrichom, že chcú predať istú čiastku v Dulove za 106 denárov Jánovi, synovi Michala z Kameničian. Pred palatína sa však nedostavili ďalší dvaja synovia Jána Roha, Peter a Michal. Ak by predaj nechceli uskutočniť, znamenalo by to pre Jána, Mikuláša a Ondreja, že budú povinní uhradiť trovy v hodnote 60 hrivien. Ján a jeho synovia tak mali Michala a Petra zavolať ku konaniu o predaji majetku a oboznámiť ich o listine palatína Imricha, čo sa však zdráhali urobiť. Ján Roh a jeho synovia sa k záležitosti ďalej odmietali vyjadriť, preto Ján z Kameničian predstúpil pred palatína Mikuláša a požadoval, aby sa jeho záležitosti začali ďalej riešiť.⁶¹ Na to Nitrianska kapitula predvolala Jána Roha a jeho synov Ondreja a Mikuláša, aby sa dostavili pred palatína Mikuláša z dôvodu prešetrenia sťažnosti Jána z Kameničian.⁶² Michal a Peter nesúhlasili so snahami bratov a otca ohľadom odpredania majetku v Dulove. Už v roku 1378 predstúpil Michal pred kráľa Ľudovíta I. Veľkého a požadoval o vovedenie do svojej majetkovej čiastky. Ľudovít teda nakázal Nitrianskej kapitule, aby tak prostredníctvom svojho človeka urobila. Pri vovedení majetku sa Ján z Kameničian postavil proti, a tak sa to Michalovi nepodarilo.⁶³

Situácia ohľadom predaja majetku Jánovi z Kameničian sa Jánovi Rohovi natoľko skomplikovala, že sa z neznámych okolností nedostavil po predvolaní pred palatína Mikuláša z Gorjan. Ten nariadil, že ak Ján Roh nebude mať pre svoju absenciu adekvátne ospravedlnenie, bude mu pokuta, ktorá predstavovala 60 hrivien zdvojnásobená.⁶⁴ Ján z Kameničian však požadoval od palatína, aby Jána Roha spolu s jeho synmi druhýkrát predvolali, nech sa

⁵⁷ MNL DL 72 838.

⁵⁸ MNL DL 72 839.

⁵⁹ MNL DL 72 841.

⁶⁰ MNL DL 72 864.

⁶¹ MNL DL 72 854.

⁶² MNL DL 72 856.

⁶³ MNL DL 72 857.

⁶⁴ MNL DL 72 858.

vyjadrí k celej záležitosti, a aby sa vec ohľadom vyplatenia 60 hrvien Jánovi z Kameničian a ďalších 60 hrvien palatínovi uzavrela.⁶⁵

Ján Roh sa následne z listín už nadobro vytráca, zmienka o jeho mene prichádza len v prípade, že sa spomína ako otec svojich detí. Kroky Jána Roha a jeho dvoch synov, skomplikovali situáciu jeho ďalšiemu synovi Michalovi, ktorý sa usilovne snažil zamedziť Jánovi z Kameničian vlastníctvo v Dulove. Michal sa opäť dostavil pred kráľa a obvinil Jána z Kameničian, že sa nezákonne zmocnil majetkového podielu v Dulove a násilne ho obsadil. Požadoval štatuuovanie do vlastníctva majetkového podielu v Dulove, no keď kráľ opätovne nechal záležitosť prešetriť Nitrianskou kapitulou, opäť zistila, že Ján z Kameničian odmieta pripustiť štatuuovanie Michala do vlastníctva v Dulove.⁶⁶ Spor sa tak tiahol až do roku 1383, keď sa Ján z Kameničian rozhodol, že majetkovú čiastku v Dulove vráti synom Jána Roha, teda Michalovi, Petrovi, Ondrejovi a Mikulášovi.⁶⁷ Meno Jána Roha sa poslednýkrát spomína ešte aj v roku 1424, v záležitostiach odovzdania listín od Petra z Hrežďoviec pre Jána, syna Ondreja z Kameničian, týkajúcich sa majetkovej štvrtiny v Dulove, ktorú vlastnil kedysi práve Ján Roh z Dulova.⁶⁸

Záver

Meno Jána Roha, syna Kozmu z Dulova sa v listinách objavuje ešte ďalšie desaťročia. Štafetu aktívneho zapájania sa do majetkových sporov rodiny Dulovských tak prebrali jeho synovia, ktorí aj naďalej viedli spor o majetkovú čiastku pri potoku Kvašov so susednou rodinou Horoveckých. Celá situácia ohľadom vlastníckych podielov v Dulove je veľmi neprehľadná, mnoho listín sa nám s vysokou pravdepodobnosťou nezachovalo, a preto k mnohým záležitostiam máme len torzo informácií. Neprehľadnosť vo vlastníckych pomeroch v Dulove je spôsobená aj tým, že tu pôsobili aj iné rodiny, ktoré tu buď mali svoj podiel alebo sa čiastka majetku dostala do ich rúk prostredníctvom zálohovania. Veľmi ťažko sa určuje aj príbuzenský vzťah rodín, keďže znepriatelená rodina Horoveckých uviedla, že sú v rodinnom vzťahu s rodinou Dulovských. Týmto spôsobom im mohol na majetku v skutočnosti vzniknúť nárok. Ďalšou rodinou, o ktorej vieme, že boli v príbuzenskom vzťahu s rodinou Jána Roha, bola rodina Hrežďovských, ktorá neskôr uvádzala ako svoj predikát Dulov. Najkomplikovanejší pohľad na rodinné príbuzenstvo sa vzťahuje na Mikuláša, syna Jakuba z Hanisky, ktorý taktiež nadobudol majetkovú čiastku v Dulove a neskôr začal používať tiež predikát z Dulova. Mikuláš tak mohol byť rodinným príbuzným Jánovej manželky Izoldy.

Príklad Jána Roha z Dulova nám tak približuje život nižšej šľachty na území dnešného Slovenska. Ako môžeme vidieť zemanstvo bolo v čase vlády Anjouovcov už pomerne dosť rozvinuté a vôbec nie pasívne. Svoje záležitosti pojednávali pred najvyššími autoritami kráľovstva a aktívne sa snažili presadzovať svoje vlastnícke nároky. Vďaka množstvu zachovaného pramenného materiálu, tak môžeme vidieť aj vývoj vzťahov nielen medzi zemanmi, ale aj v rodine, keď sa synovia Jána Roha postavili proti snahám otca o zálohovanie ich majetku. Do popredia treba uviesť, že tu nehrali rolu len synovia, ale i dcéry, čo je vzhľadom na skúmané obdobie veľmi raritné.

⁶⁵ MNL DL 72 855.

⁶⁶ MNL DL 72 859.

⁶⁷ MNL DL 72 865.

⁶⁸ MNL DL 72 889.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Archívne pramene:

Všetky pramene dostupné online na: <https://archives.hungaricana.hu/en/charters/>

MNL DL 71 835. MNL DL 72 504. MNL DL 72 831. MNL DL 72 863. MNL DL 72 821.
MNL DL 72 822. MNL DL 72 833. MNL DL 72 823. MNL DL 72 834. MNL DL 72 824.
MNL DL 72 825. MNL DL 72 826. MNL DL 72 828. MNL DL 72 831. MNL DL 72 852.
MNL DL 72 832. MNL DL 72 830. MNL DL 72 834. MNL DL 72 835. MNL DL 72 836.
MNL DL 72 837. MNL DL 72 838. MNL DL 72 839. MNL DL 72 841. MNL DL 72 867.
MNL DL 72 864. MNL DL 72 854. MNL DL 72 856. MNL DL 72 857. MNL DL 72 858.
MNL DL 72 855. MNL DL 72 859. MNL DL 72 865. MNL DL 72 889.

Edície prameňov:

IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHELY, Dezső (eds.). *Codex diplomaticus patrius VII.* (Hazai okmánytár), Budapešť 1880.
IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHELY, Dezső (eds.). *Codex diplomaticus patrius VI.* (Hazai okmánytár), Budapešť 1876.
MAREK, Miloš (ed.). *Fontes rerum Slovacarum II.* Archivum Familiae Motešický. Trnava 2010.
MARSINA, Richard (ed.). *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II.* Bratislava 1987.
RADVANSZKY, Béla – ZÁVODSZKY, Levente (eds.). *A Héderváry-család oklevéltára.* Első kötet. Budapešť 1909.

Monografie a zborníky ako celok:

FEKETE NAGY, Antal. *Szepesség teruleti és társadalmi kialakulása.* Budapešť 1934.
MARSINA, Richard et al. *Dejiny Slovenska I.* Bratislava 1986.
MAREK, Miloš. *Slovník stredovekej a novovekej latinčiny na Slovensku.* Trnava 2020.
MAREK, Miloš. *Cudzie etniká na stredovekom Slovensku.* Martin 2005.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

FÜGEDI, Erik. Fügedi: Kinship and Privilege. The social system of medieval Hungarian nobility as defined in customary law. In BAK, M. János (ed.). *Nobilities in Central and Eastern Europe: Kinship, Property and Privilege.* In *Medium Aevum Quotidianum Gesellschaft.* Budapest 1994, s. 55-76.
HORIČKA, Martin. Rastislav Černigovský (1225 – 1263) a jeho úloha v uhorských dejinách. In *Historický zborník*, Martin 2020, roč. 30, č. 1, s. 13-34.
KOTRHA, Miroslav. Majetkové záležitosti jobagiónov Trenčianskeho hradu. In *Studia historica Tyrnaviensia Iuvenilia II.* Trnava 2024, s. 8-23.
RÁBIK, Vladimír. Majetkovoprávny a sídliskový vývoj na Lednickom panstve v stredoveku. In *Studia historica Tyrnaviensia IX-X.* Trnava; Kraków 2010, s. 63-80.
TRINGLI, István. A királyi birtok védelme az Anjou-korban. A királyi jószág. In *Századok* 2021, roč. 155, č. 6, s. 1209-1231.
ZSOLDOS, Attila. Iobagio castri possessionem habens. In *Századok A Magyar történelmi társulat folyóirata.* Budapest 1992, roč. 124, č. 2, s. 254-272.

Počet slov: 5 990

Počet znakov (vrátane medzier): 38 853